

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૨] ૧૧ એસ.સી.આર. ૨૦૯

ચીફ કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ, લખનૌ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

પ્રભાત સિંઘ

(સિવિલ અપીલ નંબર ૮૬૩૫/૨૦૧૨)

૩૦ નવેમ્બર, ૨૦૧૨

[ડૉ. બી.એસ. ચૌહાણ અને
જગદીશ સિંઘ ખેહર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સર્વિસ લો:

રહેમરાહે નિમણૂક – ઓફિસ મેમોરેન્ડમ તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ – કોર્ટે ઠેરવેલ કે: રહેમરાહે નિમણૂકની જોગવાઈ કરવાનો મુખ્ય હેતુ નોકરી દરમિયાન કમનસીબે અવસાન પામેલા સરકારી કર્મચારી પર નિર્ભર પરિવારને આર્થિક સહાય પૂરી પાડવાનો છે – આવા દાવા કરવામાં વિલંબ એ જે હેતુ સિદ્ધ કરવાનો છે તેનાથી વિપરીત છે – રહેમરાહે નિમણૂકને સંચાલિત કરતા ધોરણોનું ચુસ્તપણે પાલન થવું જોઈએ – જ્યાં રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવા ઉપલબ્ધ જગ્યાઓ કરતાં વધી જાય, ત્યાં પાત્ર ઉમેદવારોની તુલનાત્મક કરાણાના સ્તર પર આધારિત પસંદગી પ્રક્રિયા અપનાવવી પડશે – હાલના કેસમાં, અરજદારના પિતાનું અવસાન તારીખ ૨.૩.૧૯૯૬ ના રોજ થયું હોવા છતાં, તેમણે ૨૦૦૫ માં પ્રથમ વખત સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લઈને ન્યાયિક

ઉપાય શોધ્યો – તે સમય સુધીમાં, તારીખ પ.પ.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો કોઈ અધિકાર બચેલો નહોતો, કારણ કે ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક નોકરી દરમિયાન અવસાન પામેલા કમાનાર વ્યક્તિના મૃત્યુના ત્રણ વર્ષની અંદર જ મળવાપાત્ર છે – સામાવાળાને ટેક્સ આસિસ્ટન્ટના ગ્રેડની જગ્યા પર અથવા સીધી ભરતીના ક્વોટામાં આવતી અન્ય કોઈ જગ્યા પર રહેમરાહે નિમણૂક આપવાનો સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપતો હાઈકોર્ટનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે – પર્સનલ એન્ડ ટ્રેનિંગ વિભાગ, ભારત સરકાર, ઓફિસ મેમોરેન્ડમ તારીખ પ.પ.૨૦૦૩.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૮૬૩૫/૨૦૧૨.

અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચરના સિવિલ મિસેલેનિયસ રિટ પિટિશન નંબર ૩૩૪૫૨/૨૦૦૮ માં તારીખ ૦૯.૦૮.૨૦૧૧ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફે સિદ્ધાર્થ લુથરા, એએસજી, બી.કે. પ્રસાદ, નકુલ દિવાન, ભક્તિ પાસરીજા સેઠી, આદિત્ય સિંઘલા, દિનેશ ચૌધરી, અરવિંદ કુમાર શર્મા.

સામાવાળા તરફે સૌરભ ઉપાધ્યાય, એસ.કે. વર્મા, નવીન વર્મા.

કોર્ટે ઠેરવેલ કે નીચે મુજબનો હુકમ આપવામાં આવેલ છે:

હુકમ

જગદીશ સિંઘ ખેહર, ન્યાયમૂર્તિ. ૧. લીવ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. વિજય બહાદુર સિંઘ, જેઓ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ વિભાગમાં સિપોઈ તરીકે કામ કરતા હતા અને વારાણસીમાં કસ્ટમ્સ ડિવિઝનમાં નિયુક્ત હતા, તેમનું નોકરી દરમિયાન તારીખ ૨.૩.૧૯૯૬ ના રોજ અવસાન થયું હતું. તેમના પુત્ર પ્રભાત સિંઘે રહેમરાહે નિમણૂક માટે અરજી કરી હતી. એવું જણાય છે કે, તેમની તે રીતે નિમણૂક થઈ શકી નહોતી કારણ કે તેમને સમાવવા માટે કોઈ જગ્યા ઉપલબ્ધ નહોતી. તેથી તેમની અરજી પેન્ડિંગ રહી હતી.

૩. લાંબી રાહ જોયા પછી, પ્રભાત સિંઘે સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, અલ્હાબાદ બેન્ચ, અલ્હાબાદ (જે હવે પછી "કેટ-અલ્હાબાદ બેન્ચ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સમક્ષ ઓરિજિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૪૫૯/ ૨૦૦૫ દાખલ કરી. તેમની ઓરિજિનલ એપિલિકેશનમાં, પ્રભાત સિંઘે સામાવાળાઓને તેમને રહેમરાહે નિમણૂક આપવાનો નિર્દેશ કરવા માટે અરજ કરેલ છે, કારણ કે તેમના પિતા વિજય બહાદુર સિંઘનું નોકરી દરમિયાન અવસાન થયું હતું. કેટ-અલ્હાબાદ બેન્ચે પ્રભાત સિંઘ દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજીનો તારીખ ૮.૧૨.૨૦૦૫ ના રોજ નિકાલ કર્યો અને કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદને પ્રભાત સિંઘ દ્વારા રહેમરાહે નિમણૂક મેળવવા માટે દાખલ કરાયેલી રજૂઆત પર ત્રણ મહિનાની અંદર નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો.

૪. કેટ-અલ્હાબાદ બેન્ચ દ્વારા જારી કરાયેલા તારીખ ૮.૧૨.૨૦૦૫ના રોજના દેશોના પાલનમાં, કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદે તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ ના હુકમ દ્વારા પ્રભાત સિંઘના (રહેમરાહે નિમણૂક માટેના) દાવા પર નિર્ણય કર્યો. સદર હુકમનું અવલોકન કરતા અન્ય બાબતોની સાથે એ જાણવા મળે છે કે, રહેમરાહે નિમણૂકને લગતી નીતિગત સૂચનાઓ એવું અનુમાન કરે છે કે આવી નિમણૂકો સીધી ભરતીના ક્વોટા હેઠળ ઉદ્ભવતી મહત્તમ ૫% જગ્યાઓ સુધી જ (કોઈપણ ગ્રુપ "સી" અથવા ગ્રુપ "ડી" જગ્યાઓ પર) કરી શકાય છે. તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ ના હુકમ પરથી એ પણ બહાર આવે છે કે, નાણા મંત્રાલયે તેના તારીખ ૧૯.૭.૨૦૦૧ ના પત્ર દ્વારા સત્તાવાળાઓને સીધી ભરતી દ્વારા કોઈપણ જગ્યાઓ ભરવા પર રોક લગાવી દીધી હતી. તેના પાલનમાં, વિભાગે ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ થી સીધી ભરતી દ્વારા કોઈ નિમણૂક કરી ન હતી. તદનુસાર, સીધી ભરતીની જગ્યાઓ સામે નિમણૂકના અભાવે, કોઈ રહેમરાહે નિમણૂક કરી શકાઈ ન હોત. તેથી આ પ્રભાત સિંઘને રહેમરાહે નિમણૂક ન આપવાનું એક કારણ હતું. કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમથી વધુમાં જાણવા મળે છે કે લોઅર ડિવિઝનલ ક્લાર્ક અને અપર ડિવિઝનલ ક્લાર્કની ભૂતપૂર્વ કેડરો નાબૂદ કરવામાં આવી હતી. હાલના લોઅર ડિવિઝનલ ક્લાર્ક અને અપર ડિવિઝનલ ક્લાર્કને ટેક્સ આસિસ્ટન્ટ્સની નવી રચાયેલી કેડરમાં વિલીન કરવામાં આવ્યા હતા. જ્યાં સુધી ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યાનો સંબંધ છે, ત્યાં સીધી ભરતી દ્વારા નિમણૂક માટે

નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાત ગ્રેજ્યુએશન હતી. પ્રભાત સિંઘની ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પર રહેમરાહે નિમણૂક થઈ શકી નહોતી કારણ કે તેઓ ઇન્ટરમીડિએટની લાયકાત ધરાવતા હતા, જે નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાત કરતાં ઓછી છે. ઉપર સારાંશ આપેલા કારણોસર, પ્રભાત સિંઘનો રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો દાવો કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદના તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ ના હુકમ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો.

૫. તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ ના હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને, પ્રભાત સિંઘે ૨૦૦૬ ની ઓરિજિનલ એપિલિકેશન નંબર ૪૬૮ દાખલ કરીને સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, લખનૌ બેન્ચ, લખનૌ (જે હવે પછી "કેટ-લખનૌ બેન્ચ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) નો આશરો લીધો. પ્રભાત સિંઘ દ્વારા દાખલ કરાયેલી હાલની ઓરિજિનલ એપિલિકેશનનો કેટ-લખનૌ બેન્ચ દ્વારા તારીખ ૧૪.૦૩.૨૦૦૮ ના હુકમથી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પર પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવા પર પુનઃવિચારણા કરવામાં આવે. સદર નિર્દેશ જારી કરતી વખતે, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે અગાઉનો તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ નો હુકમ અરજદાર-પ્રભાત સિંઘના નુકસાન માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં.

૬. કેટ-લખનૌ બેન્ચ દ્વારા જારી કરાયેલા તારીખ ૧૪.૩.૨૦૦૮ ના નિર્દેશોના પાલનમાં, એડિશનલ કમિશનર, (પી એન્ડ વી), સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદે પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવા પર પુનઃવિચારણા કરી. ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક રહેશે કે હાલની વિચારણા વખતે, પર્સનલ એન્ડ ટ્રેનિંગ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ (જે હવે પછી "તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હતું. તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ નું ઓફિસ મેમોરેન્ડમ રહેમરાહે નિમણૂક માટેની નીતિ તેમજ શરતો અને નિયમો સ્પષ્ટ કરે છે. પ્રભાત સિંઘના દાવા પર (રહેમરાહે નિમણૂક માટે) પુનઃવિચારણા કરીને પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૨.૫.૨૦૦૮ ના હુકમનું અવલોકન દર્શાવે છે કે, તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમમાં અન્ય બાબતોની સાથે સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે આશ્રિત પરિવારના સભ્યની રહેમરાહે નિમણૂક નોકરી દરમિયાન કમાનાર વ્યક્તિના મૃત્યુના ત્રણ વર્ષની અંદર જ મળવાપાત્ર હતી. ઉપરોક્ત તારીખ ૨૨.૫.૨૦૦૮ ના હુકમમાં એ પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે રહેમરાહે નિમણૂકો કરવાના હેતુથી રચાયેલી એક રિવ્યુ કમિટીએ તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૦૭ ના રોજ તમામ પેન્ડિંગ બાબતો પર પુનઃવિચારણા કરી હતી. રિવ્યુ કમિટીએ પ્રભાત સિંઘનું નામ (અને તેમના જેવા અન્ય તમામ ઉમેદવારો) વિચારણામાંથી બાકાત રાખ્યું હતું, કારણ કે તેમના પિતાના અવસાન (તારીખ ૨.૩.૧૯૯૬ ના રોજ) પછી ત્રણ વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો હતો. ઉપર દર્શાવેલા કારણ

ઉપરાંત, તારીખ ૨૨.૦૫.૨૦૦૮ ના હુકમમાં એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની કેડરમાં કોઈ જગ્યા ઉપલબ્ધ નહોતી. એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે કેડર કંટ્રોલિંગ ઓથોરિટીએ ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની કોઈ વધારાની જગ્યા જાહેર કરી નથી, જે સીધી ભરતી દ્વારા ભરી શકાય. તદનુસાર, ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની કેડરમાં સીધી ભરતીની કોઈ જગ્યા ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે, આવી નિમણૂક માટે પ્રભાત સિંઘનો દાવો સાબિત થતો ન હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું. ઉપર સારાંશ આપેલા કારણોસર, પ્રભાત સિંઘનો રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો દાવો ફરીથી ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો.

૭. કેટ-લખનૌ બેન્ચના તારીખ ૧૪.૩.૨૦૦૮ ના નિર્દેશોના પાલનમાં અપીલકર્તાએ પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવાની પુનઃતપાસ કરી હોવા છતાં, અને તદનુસાર, તારીખ ૨૨.૫.૨૦૦૮ નો હુકમ (જેનો ઉલ્લેખ અગાઉના ફકરામાં કરવામાં આવ્યો છે) પસાર કર્યો હોવા છતાં, અપીલકર્તાઓએ કેટ-લખનૌ બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૪.૩.૨૦૦૮ ના હુકમ (જેના દ્વારા ઓ.એ. નંબર ૪૬૮/૨૦૦૬ નો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો) ને સવાલ ઉઠાવવાનું નક્કી કર્યું. અપીલકર્તાઓએ તદનુસાર, કેટ-લખનૌ બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૪.૩.૨૦૦૮ ના હુકમ જેમાં અપીલકર્તાઓને ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા સામે પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂકના દાવા પર પુનઃવિચારણા કરવાના નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા હતા, તેને સવાલ ઉઠાવવા

માટે અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર (જે હવે પછી "હાઈકોર્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) માં સિવિલ મિસેલેનિયસ રિટ પિટિશન નંબર ૩૩૪૫૨/૨૦૦૮ દાખલ કરેલ.

૮. હાઈકોર્ટે તારીખ ૯.૮.૨૦૧૧ ના હુકમ દ્વારા ઉપરોક્ત મિસેલેનિયસ રિટ પિટિશનનો નિકાલ કર્યો. હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનો અમલી ભાગ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:—

"એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે હવે ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પ્રમોશન દ્વારા ભરવાની છે, ટ્રિબ્યુનલના હુકમમાં એ હદે ફેરફાર કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા નંબર ૧ ના કેસ પર હવે પિટિશનર દ્વારા ટેક્સ આસિસ્ટન્ટના ગ્રેડમાં અથવા સીધી ભરતીના ક્વોટામાં આવતી અન્ય કોઈ જગ્યા પર વિચાર કરવામાં આવશે. સામાવાળા નંબર ૧ ને કાં તો તે વિભાગમાં જ્યાં તેમના પિતા કામ કરતા હતા અથવા ભારત સરકારના અન્ય કોઈ વિભાગમાં, ઝડપથી, પરંતુ આ કોર્ટના હુકમની પ્રમાણિત નકલ મળ્યાની તારીખથી છ મહિનાથી વધુ નહીં તેટલા સમયમાં નિમણૂક આપવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત નિર્દેશો સાથે રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે."

હાઈકોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા ઉપરોક્ત નિર્દેશોને હાલની સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન દ્વારા સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે.

૯. હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાડગ્રસ્ત હુકમનું અવલોકન દર્શાવે છે કે હાઈકોર્ટે સ્પષ્ટપણે એ હકીકત નોંધી છે કે કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદના તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ ના હુકમમાં, જે કારણોસર પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો, તે ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની નવી કેડરની રચના (અને સદર કેડરમાં લોઅર ડિવિઝન ક્લાર્ક અને અપર ડિવિઝન ક્લાર્કની જગ્યાઓના વિલીનીકરણ) ના કારણે કોઈ જગ્યા ઉપલબ્ધ ન હોવા તરીકે વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હતું. કમિશનર, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝે લોઅર ડિવિઝન ક્લાર્ક અને અપર ડિવિઝન ક્લાર્કની જગ્યાઓ નાબૂદ થવાના પરિણામે પ્રભાત સિંઘના ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પર રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવાનો એ કારણોસર ઇનકાર કર્યો હતો કે તેઓ ગ્રેજ્યુએશનની લાયકાત ધરાવતા ન હતા, જે ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પર સીધી ભરતી દ્વારા નિમણૂક માટે નિર્ધારિત શૈક્ષણિક લાયકાત હતી. પ્રભાત સિંઘના દાવા પર આ રીતે વિચાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, હાઈકોર્ટ હાલના અપીલકર્તાઓને પ્રભાત સિંઘના ટેક્સ આસિસ્ટન્ટની જગ્યા પર અથવા તે જ ગ્રેડમાં અન્ય કોઈ સમકક્ષ જગ્યા પર નિમણૂક માટેના દાવા પર ફરીથી વિચાર કરવાનો આખરી નિર્દેશ પસાર કરી શકી ન હોત.

૧૦. રહેમરાહે નિમણૂક માટે પ્રભાત સિંઘના દાવા પર હાઈકોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશોના સંદર્ભમાં વિચાર કરી શકાય કે કેમ, તે સાચે જ તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ પર નિર્ભર રહેશે જેણે તે મુજબની નિમણૂક માટેની નીતિ તેમજ પાત્રતાની શરતો અને નિયમો નક્કી કર્યા હતા. ઉપર નોંધાયેલી હકીકતોના વર્ણન પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાઓએ કેટ-અલ્લાબાદ બેન્ચ અને કેટ-લખનૌ બેન્ચ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશોના પરિણામે તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ અને ૨૨.૫.૨૦૦ son ના હુકમો દ્વારા પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવા પર વિચાર કરતી વખતે સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત કર્યું હતું કે રહેમરાહે નિમણૂક માટે પ્રભાત સિંઘની ઉમેદવારી પર વિચાર કરવા માટે કોઈ સીધી ભરતીની જગ્યા ઉપલબ્ધ નહોતી. ઉપરોક્ત હકીકતલક્ષી પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં, હાઈકોર્ટ માટે ઉપર ઉદ્ધૃત કરાયેલા નિર્દેશો પસાર કરવાનું કોઈ વાજબીપણું ભાગ્યે જ હતું.

૧૧. એ ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રાસંગિક રહેશે કે હાઈકોર્ટે, તારીખ ૮.૮.૨૦૧૧ ના વાડગ્રસ્ત હુકમમાં, એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી હતી કે નાણા મંત્રાલયે તેના તારીખ ૧૮.૭.૨૦૦૧ ના હુકમ દ્વારા અપીલકર્તાઓને સીધી ભરતી દ્વારા કોઈ વધારાની જગ્યાઓ ભરવા પર પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. હાલના અપીલકર્તાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં, તે સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ પછી સીધી ભરતી દ્વારા વાસ્તવમાં કોઈ જગ્યાઓ

ભરવામાં આવી ન હતી. જે અર્થે તારીખ પ.પ.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમમાં સીધી ભરતી દ્વારા ભરાતી જગ્યાઓમાંથી રહેમરાહે નિમણૂક માટે ૫% નો ક્વોટા નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી રહેમરાહે નિમણૂકનો પ્રશ્ન તો જ ઊભો થઈ શક્યો હોત જો અપીલકર્તાઓએ સીધી ભરતી દ્વારા નિમણૂકો કરવાની દિશામાં આગળ વધ્યા હોત. આપણી સમક્ષ એ વિવાદનો વિષય ન હોવાથી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ પછી સીધી ભરતી દ્વારા કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી, તેથી સ્પષ્ટપણે બહાર આવે છે કે રહેમરાહે નિમણૂક માટે તારીખ પ.પ.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમમાં પરિકલ્પિત ક્વોટા ઉપલબ્ધ થયો ન હતો. તેથી, અપીલકર્તાઓના હાથે પ્રભાત સિંઘની રહેમરાહે નિમણૂકનો પ્રશ્ન બિલકુલ ઉપસ્થિત થતો ન હતો.

૧૨. હાઈકોર્ટે વ્યક્ત કર્યું કે નાણા વિભાગના પ્રતિબંધથી રહેમરાહે નિમણૂક પર કોઈ અસર થશે નહીં, અમારા મતે સદર નિર્ણય એ હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના આપવામાં આવ્યો હતો કે ૫% નો ક્વોટા ત્યારે જ ઊભો થશે જ્યારે સીધી ભરતી દ્વારા નિમણૂકો વાસ્તવમાં કરવામાં આવે. સીધી ભરતી દ્વારા ભરાયેલી જગ્યાઓમાંથી, ૫% જગ્યાઓ તારીખ પ.પ.૨૦૦૩ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક માટે ફાળવી શકાય છે. અપીલકર્તાઓ દ્વારા ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ પછી કોઈ સીધી ભરતી કરવામાં આવી ન હોવાથી, સ્પષ્ટપણે ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ રહેમરાહે નિમણૂક માટે કોઈ જગ્યા ઉપલબ્ધ થઈ ન હતી.

હાઈકોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૯.૮.૨૦૧૧ નો નિર્દેશ, જેમાં અપીલકર્તાઓને પ્રભાત સિંઘના રહેમરાહે નિમણૂક માટેના કેસ પર વિચાર કરવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું, તે તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમના સંદર્ભ વિના હતો, જેમાં રહેમરાહે નિમણૂક માટેની નીતિ અને શરતો અને નિયમો નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૩. સૌથી અગત્યનું, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોમાં (તારીખ ૫.૧.૨૦૦૬ અને ૨૨.૫.૨૦૦૮ ના) દર્શાવેલા સૌથી નોંધપાત્ર કારણોમાંના એકને ધ્યાનમાં લીધું ન હતું, એટલે કે તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક સંબંધિત કર્મચારીના નોકરી દરમિયાન અવસાનની તારીખથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળાની અંદર મળવાપાત્ર હતી. પ્રભાત સિંઘના પિતા વિજય બહાદુર સિંઘનું અવસાન તારીખ ૨.૩.૧૯૯૬ ના રોજ થયું હતું. તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક માટે પ્રભાત સિંઘની ઉમેદવારી પર માત્ર તારીખ ૧.૩.૧૯૯૯ સુધી જ વિચાર કરી શકાયો હોત. ત્યારબાદ, પ્રભાત સિંઘ રહેમરાહે નિમણૂક માટે અપાત્ર બન્યા હતા. ખાસ કરીને, ઉપરોક્ત કારણોસર અપીલકર્તાઓ દ્વારા નોકરી દરમિયાન અવસાન પામેલા કર્મચારીઓના આશ્રિતોના દાવાઓ પર વિચાર કરવા માટે રચાયેલી રિવ્યુ કમિટીએ, તારીખ ૨૧.૯.૨૦૦૭ ના હુકમ દ્વારા, પ્રભાત સિંઘ સહિતની વ્યક્તિઓના નામો

રહેમરાહે નિમણૂક માટેના પેઝિંગ કેસોની યાદીમાંથી બાકાત રાખ્યા હતા, કારણ કે તેઓ હવે રહેમરાહે નિમણૂક પામી શકે તેમ નહોતા, કેમ કે નોકરી દરમિયાન સંબંધિત કમાનાર વ્યક્તિના અવસાન પછી ત્રણ વષ થી વધુ સમય વીતી ગયો હતો. જો હાઈકોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલોએ રહેમરાહે નિમણૂક માટેની પાત્રતાની ઉપરોક્ત પૂર્વ-શરત પર પોતાનું મન લગાડ્યું હોત, તો હાઈકોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલો દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશોમાંથી એક પણ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો ન હોત. આવા નિર્દેશો ત્યારે જ જારી થઈ શક્યા હોત જ્યારે ટ્રિબ્યુનલ કે હાઈકોર્ટનો આશરો લેનાર પક્ષકારે આવી વિચારણા માટે સુસંગત નિયમો/નિયમનો/નીતિગત સૂચનાઓ/ઓફિસ મેમોરેન્ડમમાં નિર્ધારિત શરતો અને નિયમોની પરિપૂર્ણતા દર્શાવીને પ્રથમદર્શનીય કેસ સ્થાપિત કર્યો હોત. જો ઉપરોક્ત સરળ કવાયત હાથ ધરવામાં આવી હોત, તો આ બાબતની વારંવાર તપાસ કરવાની જરૂર પડી ન હોત. હાલના કેસમાં, રહેમરાહે નિમણૂકના એક સરળ મુદ્દા પર, મુકદ્દમાબાજીના વારંવાર રાઉન્ડ થયા છે, પ્રથમ વખત કેટ-અલ્ટ્રાબાદ બેન્ચ સમક્ષ, પછી કેટ-લખનૌ બેન્ચ સમક્ષ અને ત્યારબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ. હાઈકોર્ટમાંથી આ બાબત હવે આ કોર્ટ સમક્ષ લાવવામાં આવી છે. જો રહેમરાહે નિમણૂક માટે પ્રભાત સિંઘની માત્ર પૂર્વ-જરૂરી પાત્રતાની જ તપાસ કરવામાં આવી હોત, તો આ બાબતની વારંવાર અને ફરીથી તપાસ કરવાની જરૂર પડી ન હોત. હાલના અવલોકનો માત્ર એ દર્શાવવા માટે નોંધવામાં આવ્યા છે કે કેવી રીતે ક્ષુદ્રક મુકદ્દમાબાજીને મનોરંજન આપીને વિવિધ સ્તરે

ન્યાયિક સમયનો બગાડ કરવામા આવ્યો છે. ચોક્કસપણે, કારણ કે પ્રભાત સિંઘે તેમના પિતાના અવસાનના નવ વર્ષ પછી ન્યાયિક મંચનો આશરો લીધો હતો, જ્યારે રહેમરાહે નિમણૂક કમાનાર વ્યક્તિના મૃત્યુના ત્રણ વર્ષની અંદર જ મળવાપાત્ર છે, તેથી આ બાબત પ્રથમ મનોરંજનના તબક્કે જ ફગાવી દેવાને પાત્ર હતી.

૧૪. અમારે એ નોંધવું જ રહ્યું કે રહેમરાહે નિમણૂકો પણ ધોરણો દ્વારા નિયંત્રિત થાય છે. જ્યાં આવા ધોરણો નક્કી કરવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું પડશે. જ્યાં રહેમરાહે નિમણૂક માટેના દાવા, ઉપલબ્ધ જગ્યાઓ (જે રહેમરાહે નિમણૂક દ્વારા ભરી શકાય છે) કરતા વધી જાય, ત્યાં સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા પસંદગી પ્રક્રિયા અપનાવવી પડશે. સદર પ્રક્રિયા, અનિવાર્યપણે ન્યાયી હોવી જોઈએ અને પાત્ર ઉમેદવારોની તુલનાત્મક કરાણાના સ્તર પર અથવા સિદ્ધ કરવાના હેતુ સાથે સંબંધ ધરાવતા તેવા કોઈ સમાન માપદંડ પર આધારિત હોવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં બે ઉમેદવારો હોય પરંતુ માત્ર એક જ જગ્યા ઉપલબ્ધ હોય, ત્યાં એ નક્કી કરવા માટે એક સ્પષ્ટ, પારદર્શક અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ માપદંડ હોવો જોઈએ કે બેમાંથી કોની પસંદગી કરવી જોઈએ. નિર્ધારિત માપદંડના અભાવે, એક ન્યાયી પસંદગી પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડશે, જેથી કરીને, એકમાત્ર ઉપલબ્ધ જગ્યા સામે બે

ઉમેદવારોમાંથી એકની પસંદગી કરવામાં હાથ ધરવામાં આવેલી ક્વાયત કારણ, ન્યાયી રમત અને મનસ્વીતાના અભાવ પર આધારિત હોવાનું દર્શાવી શકાય.

૧૫. રહેમરાહે નિમણૂકની જોગવાઈ કરવાનો મુખ્ય હેતુ નોકરી દરમિયાન કમનસીબે અવસાન પામેલા સરકારી કર્મચારી પર નિર્ભર પરિવારને આર્થિક સહાય પૂરી પાડવાનો છે. આવા મૃત્યુ પર, તેનો એકમાત્ર કમાનાર વ્યક્તિ ગેરહાજર હોવાને કારણે પરિવાર અચાનક ગંભીર સંકટમાં આવી પડે છે. આવા દાવા મેળવવામાં વિલંબ એ જે હેતુ માટે રહેમરાહે નિમણૂકની કલ્પના કરવામાં આવી હતી તેનાથી વિપરીત છે. આવા દાવા કરવામાં વિલંબ એ જે હેતુ સિદ્ધ કરવાનો છે તેનાથી વિપરીત છે. હાલનો વિવાદ દર્શાવે છે કે રહેમરાહે નિમણૂક મેળવવા માંગતા અરજદાર (પ્રભાત સિંઘ) ના પિતા વિજય બહાદુર સિંઘનું અવસાન તારીખ ૨.૩.૧૯૯૬ ના રોજ થયું હોવા છતાં, પ્રભાત સિંઘે ૨૦૦૫ માં કેટ-અલ્હાબાદ બેન્ચનો આશરો લઈને પ્રથમ વખત ન્યાયિક ઉપાય શોધ્યો હતો. તે સમય સુધીમાં, તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો કોઈ અધિકાર બચેલો નહોતો. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, તારીખ ૫.૫.૨૦૦૩ ના ઓફિસ મેમોરેન્ડમ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક નોકરી દરમિયાન અવસાન પામેલા કમાનાર વ્યક્તિના મૃત્યુના ત્રણ વર્ષની અંદર જ મળવાપાત્ર છે. અત્યાર સુધીમાં, સોળ વર્ષ વીતી ગયા છે, અને તે રીતે, રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો કોઈ દાવો જીવંત હોઈ શકે નહીં.

૧૬. કોર્ટ અને ટ્રિબ્યુનલોએ કોઈપણ સહાનુભૂતિના લક્ષણોનો ભોગ બનવું જોઈએ નહીં, જેથી નિર્ધારિત ધોરણોના સંદર્ભ વિના રહેમરાહે નિમણૂકો માટેના નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે. કોર્ટો પાસેથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી કે તેઓ કિસમસની પૂર્વસંધ્યાએ સાંતાકલોઝની મોટી બેગ લઈને ફરે, જેથી કોર્ટની દખલગીરી ઈચ્છતા તમામને રહેમરાહે નિમણૂકની ભેટ વહેંચી શકાય. કોર્ટો અને ટ્રિબ્યુનલોએ સમજવું જ જોઈએ કે સહાનુભૂતિ, કરુણા અને વિવેકબુદ્ધિનું આવું દરેક કાર્ય, જેમાં રહેમરાહે નિમણૂક માટેના નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે છે, તે નાણાકીય સહાયની જરૂરિયાત ધરાવતા ખરેખર જરૂરિયાતમંદ પરિવારને વંચિત કરી શકે છે, અને તેનાથી, સાચે જ કંગાળ, નિરાધાર અને ગરીબ પરિવારને ગરીબીમાં ધકેલી શકે છે. તેથી વિવેકબુદ્ધિને બાકાત રાખવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે, ખોટી જગ્યાએ દર્શાવેલી સહાનુભૂતિ અને કરુણા પણ બાકાત છે.

૧૭. ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, અપીલકર્તાઓને પ્રભાત સિંઘને ટેક્સ આસિસ્ટન્ટના ગ્રેડની જગ્યા પર અથવા સીધી ભરતીના ક્વોટામાં આવતી અન્ય કોઈ જગ્યા પર રહેમરાહે નિમણૂક આપવાનો નિર્દેશ કરતો હાઈકોર્ટનો તારીખ ૯.૮.૨૦૧૧ નો વાડગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવાને પાત્ર છે. તદનુસાર તેને આથી રદ કરવામાં આવે છે.

૧૮. તદનુસાર, હાલની અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આર.પી.

અપીલ મંજૂર.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.